



سرشناسه: اعظمی کیا، منصور  
عنوان و نام پدیدآور: موسیقی اصفهان در گذر زمان: بررسی سه واژه مکتب، سبک و شیوه/  
مؤلف منصور اعظمی کیا.  
مشخصات نشر: اصفهان: کیاراد، ۱۳۹۱.  
مشخصات ظاهری: ۸۰ ص: مصور، جدول.  
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۹۰-۳۷-۳  
وضعیت فهرست نویسی: فیبا  
یادداشت: کتابنامه: ص. ۷۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.  
موضوع: موسیقی آوازی -- ایران -- اصفهان  
موضوع: موسیقی ایرانی. اصفهان  
موضوع: رامشگران و رامشگری -- ایران -- اصفهان  
موضوع: آواز ایرانی -- تاریخ و نقد  
موضوع: آوازخوانان ایرانی -- اصفهان  
رده بندی کنگره: M / ۱۸۲۰ / الف ۸م ۱۳۹۱  
رده بندی دیویی: ۳۰۹۵۵۹۳۲۲ / ۷۸۹  
شماره کتابشناسی ملی: ۲۹۲۷۶۸۸

تاریخچه‌ی خیابانی در اصفهان

بررسی قدمت خیابانی در اصفهان

بررسی سه واژه‌ی مکتب، سبک و شیوه

### موسیقی اصفهان در گذر زمان

- مؤلف: منصور اعظمی کیا
- بازخوانی و ویرایش: فرشید جم
- طراحی جلد: فریبرز علاقه بند
- لیتوگرافی: سروش
- چاپ: نقش جهان
- صحافی: سپاهان
- نوبت چاپ اول: بهار ۱۳۹۲
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۹۰-۳۷-۳
- کلیه ی حقوق این کتاب محفوظ است.
- قیمت:



اصفهان، خیابان استانداری، ابتدای سعدی،  
ساختمان مرکزی حوزه هنری استان اصفهان  
تلفن: ۲۲۲۰۰۵۶ - ۲۲۲۰۲۵۳ (۰۳۱۱)  
نمابر: ۲۲۲۰۳۷۲ (۰۳۱۱)  
[www.artesfahan.ir](http://www.artesfahan.ir)

.....	۲۶
.....	۲۷
.....	۲۸
.....	۲۹
.....	۳۰
.....	۳۱
.....	۳۲
.....	۳۳
.....	۳۴
.....	۳۵

**فهرست**

.....	دیاچه	۷
<b>تاریخچه‌ی خنیاگری در اصفهان</b>		
.....	بررسی قدمت خنیاگری در اصفهان	۱۱
<b>بررسی سه واژه‌ی مکتب، سبک و شیوه</b>		
.....	مکتب	۲۱
.....	تعریف مکتب	۲۱
.....	انواع مکتب	۲۴
.....	مکاتب هنری	۲۵
.....	مکتب به معنی شهری که خاستگاه آثار هنری است	۲۵
.....	مکتب به معنی تسلط سبکی ویژه در بین هنرمندان	۲۷
.....	اعتبار مکتب	۲۹
.....	سبک	۳۳
.....	تعریف سبک	۳۳
.....	سبک‌های هنری	۳۵



۳۶	.....	سبک کامل
۳۶	.....	سبک رمانتیک
۳۷	.....	سبک ناقص
۳۷	.....	اومانسیم
۳۸	.....	آرت نوو
۴۰	.....	سبک در موسیقی آوازی
۴۰	.....	ویژگی‌های به‌وجودآورنده‌ی سبک‌های متفاوت آوازی
۴۳	.....	شیوه
۴۳	.....	تعریف شیوه
۴۴	.....	شیوه‌های هنری
۴۶	.....	محتوای شیوه در اجرا و آموزش

### آموزش موسیقی در مکتب سازی - آوازی اصفهان

۵۳	.....	آموزش موسیقی در مکتب سازی - آوازی اصفهان
۷۵	.....	منابع

## بررسی قدمت خنیاگری در اصفهان

به طور کلی دو شیوه‌ی خراسانی و عراقی<sup>۱</sup> در خوانندگی اصفهان قابل تشخیص است. این دو شیوه در دوران صفویه نیز به چشم می‌خورد.<sup>۲</sup> مؤلف عالم آرای عباسی در ترجمه احوال حافظ مظفر قمی خواننده‌ی معروف عصر صفویه می‌نویسد:

... قرارداد خاطرهاست که خوانندگی مخصوص اهل خراسان و

گویندگی<sup>۳</sup> مخصوص اهل عراق است.<sup>۴</sup>

شاید نام‌گذاری این شیوه به خراسانی از آن روست که پس از اسلام،

---

۱ عراق عجم به شهرهای مرکزی ایران مانند ری، اصفهان، قم، قزوین، همدان و... گفته می‌شود. تاریخ موسیقی ایران جلد دوم، صفحه‌ی ۶۵۷، حسن مشحون.

۲ همان مأخذ.

۳ منظور، فن تسلط بر دویتی، تصنیف و آهنگ‌های ضربی و امثال آن است. (همان مأخذ) چنان که در دیگر متون ادبی پارسی هم واژه‌ی گوینده با همین مفهوم به کار رفته است. به این شعر سعدی توجه کنید:

همین پنج بیتم خوش آمد به گوش که می‌گفت گوینده‌ای خوب دوش

۴ همان مأخذ

شهرهای معتبر خراسان و افغانستان و ماوراءالنهر قرن‌ها مرکز حکمرانی سلسله‌های ایرانی و دربار آنان مجمع دانشمندان و شاعران و هنرمندان بوده است.

بیشتر شاعران ایران پیش از مغول نیز که از موسیقی بهره داشتند از خراسان برخاستند، چنانچه نخستین شاعران بزرگ ایران رودکی و فرخی که صوتی خوش نیز داشتند، روش خوانندگی‌شان همچون شیوه‌ی شعرشان به سبک خراسانی معروف شد.

در دوره‌ی صفویه با انتقال پایتخت به اصفهان این شهر قبله‌گاه هنرمندان و جانشین کانون هنری هرات شد.

آموزش و فراگرفتن موسیقی به ویژه خوانندگی که از نظر مذهبی معنی نداشت بسیار مورد توجه قرار گرفته بود، رونق گرفت و شیوه‌ی خوانندگان عراق<sup>۱</sup> (مانند سبک شعری شاعران عراق) رواج یافت. این شیوه‌ی عراقی با ویژگی‌های کار خوانندگان اصفهان جلوه‌گر شد. از این رو می‌توان سبک عراقی را سبک اصفهانی نیز نامید. چنانچه سبک شاعران عصر صفویه را که به هندی معروف است سبک اصفهانی نیز می‌گویند.

در دوره‌ی قاجاریه به ویژه از زمان ناصرالدین‌شاه به بعد، با ظهور خوانندگان استاد در اصفهان که به پسند خود در زیبایی شیوه‌ی عراق

۱ مقصود روش خوانندگی و گویندگی اهل عراق و مردمی است که به این شیوه می‌خواندند و در نوشته‌ها و شعرهای آن دوره به آن اشاره شده است، تاریخ موسیقی ایران، جلد دوم، صفحه‌ی ۶۵۸، حسن مشحون.

کوشیده بودند این روش بیش از پیش مورد توجه خوانندگان قرار گرفت و اکنون نیز چنین است.

در هر دو شیوهی خراسانی و عراقی اگر ویژگی‌ها و وجوه تمایز را در نظر بگیریم می‌توان هر خواننده را دارای شیوه‌ای جداگانه دانست چنانچه بسیاری از اساتید خواننده اخیر چون باقر جندقی، شیخ طاهر ضیاء رثایی، حاجی تاج نیشابوری، علی‌خان نایب‌السلطنه، جناب دماوندی، عبدالله دوامی، حسین قوامی، یونس دردشتی به شیوهی خراسانی<sup>۱</sup> خوانندگی می‌کردند<sup>۲</sup> و در شیوهی عراقی یا اصفهانی، سید عبدالرحیم، تاج اصفهانی، ادیب خوانساری و بسیاری<sup>۳</sup> دیگر در این سبک خوانندگی کرده و نوازندگی می‌کنند.<sup>۴</sup>

با بررسی شواهد تاریخی و آثاری به یادگار مانده درمی‌یابیم که سبک و شیوهی اصفهانی از زمان صفویه شکل گرفته و در دوران قاجاریه با ساختاری منحصر به فرد، سبب پیدایش موسیقی دانان بزرگی شد. تربیت و آموزش‌های<sup>۵</sup> این موسیقی دانان در مکاتب<sup>۶</sup> متفاوت با استفاده از

۱ شیوه‌ای که اکنون بسیاری از مطلعین از آن به غلط با نام مکتب تهران یاد می‌کنند.

۲ تاریخ موسیقی ایران، جلد دوم، صفحه‌ی ۶۵۸، حسن مشحون.

۳ رجوع شود به صفحه‌ی ۳۹ و ۴۰ همین نوشتار

۴ شیوه و سبکی که اساس بحث ماست و امروز تحت عنوان سبک اصفهانی زبانزد خاص و عام می‌باشد.

۵ طبیعی است مسئله‌ی آموزش در هر دو دوره با عرف آموزش در همان مقطع اعتبار پیدا خواهد کرد و به طور قطع در دوره‌ی نام برده شده مسئله انتقال مطالب و دانسته‌های هر استاد به روش خاص و انحصاری که ما در بحث‌های بعدی از آن با نام (شیوه‌ی فاخر) یاد می‌کنیم و

شیوه‌های مختلف، سبکی ویژه در اجرای موسیقی اصفهان پدید آورد که امروز به مکتب سازی - آوازی اصفهان معروف است. نام برخی از خوانندگان و نوازندگان اصفهان در زیر آورده شده است:

۱. درویش حسن
۲. میرزا حسن خاکی بزرگ
۳. میرزا ابراهیم خاکی کوچک
۴. ابراهیم آقاباشی
۵. عیسی آقاباشی
۶. زمان (برادر عیسی آقاباشی)
۷. حاجی حسن کلاه‌دوز
۸. حسین‌قلی اصفهانی
۹. نایب‌اسدالله
۱۰. سید عبدالرحیم اصفهانی
۱۱. سلیمان اصفهانی
۱۲. موسی کاشی
۱۳. باقرخان رامشگر
۱۴. مهدی نوایی
۱۵. عبدالخالق اصفهانی

---

→ یا روشی که از اساتید و گذشتگان در دست داشته‌اند (شیوه) به مخاطبین انتقال داده می‌شده است.

۶ مکتب با مفهومی که در این مجموعه تعریف شده است.



یکی از مواردی که در هر پژوهش موسیقایی باید به آن توجه کرد، تعریف دقیق واژگان تخصصی موجود، برای درک صحیح بحث‌های نظری و عملی آن است. تعریف سه واژه‌ی مکتب، سبک و شیوه و بیان ارتباط آن با آموزش در موسیقی سازی \_ آوازی مکتب اصفهان، اهمیت فراوانی دارد و این کتاب به همین موضوع می‌پردازد. در این نوشتار ابتدا، پیشینه‌ی خوانندگی و نوازندگی در مکتب اصفهان را از راه بررسی دو شیوه‌ی خراسانی و عراقی در شعر و موسیقی بررسی و سپس واژه‌های مکتب، سبک و شیوه را تعریف کرده‌ایم و در پایان شرح ویژگی‌های منحصر به فرد هنر نوازندگی و خوانندگی مکتب اصفهان در ارتباط با این واژگان آمده است.

© 2013 All3d.com



6126041113569891 5 0 5 0 0



مرکز موسیقی شیراز



نشر کیاراد